

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562¹

กิตติพศ น้อยหอม²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 อันมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงยังได้ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจถึงรากฐานเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล ว่าขอบเขตของสิทธิส่วนบุคคลนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีการขยายขอบเขตการคุ้มครองออกไปเรื่อย ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของสังคม ซึ่งสิทธิเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลก็เป็นหนึ่งในนั้น โดยรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์ทุกคนมีสิทธิอย่างเต็มที่ ไม่ใช่เพียงแค่ให้สิทธิแก่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในฐานะที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ซึ่งสิทธิอะไรที่บุคคลควรจะมีนั้น คำนึงจากเกียรติภูมิ อำนาจ ความจริงใจและความสุจริตใจของมนุษย์ทั่วไป ดังนั้น แนวคิดที่ว่าบุคคลควรได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้ากันไม่จำกัดให้แก่เฉพาะบุคคลที่เป็นสมาชิกรัฐใดรัฐหนึ่ง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าความเป็นส่วนตัวในแง่ของข้อมูลส่วนบุคคล เป็นสิ่งที่ติดตัวมากับความเป็นมนุษย์ กฎหมายเพียงแต่ให้การรับรองถึงการมีอยู่หรือดำรงอยู่ตามธรรมชาติของสิทธินั้นเท่านั้น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในแง่ของข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ได้นำไปสู่การจัดให้มีมาตรการหรือแนวนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองส่วนบุคคล ซึ่งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้มีการกำหนดหลักการเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อมาดูแล รักษา หรือให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ได้ทำการจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลเอาไว้แล้วให้ปลอดภัยจากการกระทำหรือการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อมูลส่วนบุคคลอันมิชอบด้วยกฎหมาย และยังเป็นการส่งเสริมมาตรการเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการดำเนินกิจกรรมภายใต้ขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับฐานอันชอบด้วยกฎหมายในการเก็บรวบรวม ใช้และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้น แต่ทั้งนี้การกำหนดหลักการเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ยังมีข้อบกพร่อง คลุมเครือ หรือไม่สามารถที่จะบังคับใช้กันหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมี

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จริง เกียรติ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิลา ภักดิ์คง และ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสิทธิภาพ รวมทั้งหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ นั้นยังไม่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และความเข้าใจเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองส่วนบุคคลที่ดีเพียงพอ

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ยังมีความไม่ชัดเจน ยังไม่ครอบคลุมอย่างเพียงพอหลายประการด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ในการรักษาความลับของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 42 (4) ได้กำหนดหลักการที่ว่า เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลต้องรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลที่ตนได้ล่วงรู้หรือได้มาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ แต่หลักการดังกล่าว ไม่ได้กำหนดให้ครอบคลุมไปถึงข้อมูลอื่น ๆ นอกเหนือจากข้อมูลส่วนบุคคล อันอาจจะส่งผลเสียต่อความปลอดภัยของข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งอาจเกิดการแสวงหาประโยชน์ในตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ อันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

นอกจากนี้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล คือ หน้าที่การประเมินความเสี่ยงผลกระทบของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ไม่ได้มีการกำหนดทั้งหลักการและไม่ได้กำหนดว่าเป็นหน้าที่ของบุคคลใดเลย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งมีหน้าที่หลักที่จะต้องให้คำปรึกษา แนะนำ วิเคราะห์ และไต่ตรองถึงสถานการณ์หรือความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ซึ่งการไม่มีหลักดังกล่าวโดยระบุให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้โดยเฉพาะนั้น ซึ่งการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ผ่านการประเมินความเสี่ยงผลกระทบมาก่อน อันอาจส่งผลเสียโดยจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ทำให้เกิดความเสียหายต่อตัวเจ้าของข้อมูลเอง รวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ ลดความน่าเชื่อถือขององค์กรว่าไม่สามารถที่จะให้ความปลอดภัยแก่ข้อมูลส่วนบุคคลได้

ประเด็นปัญหาประการที่สอง ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 42 วรรคสอง ได้กำหนดหลักการที่ว่า ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผล ต้องสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยจัดหาเครื่องมือหรืออุปกรณ์อย่างเพียงพอ รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลเพียงเท่านั้น ทำให้เกิดการตีความคำว่า “เครื่องมือหรืออุปกรณ์” ไม่ได้มีความหมายรวมไปถึงงบประมาณ ค่าใช้จ่าย ค่าตอบแทน สิ่งที่ต้องไม่ได้ทางกายภาพหรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งการรับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่ง

การได้รับมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวนี้ย่อมมาพร้อมด้วยภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้นจากเดิม กรณีเป็นบุคคลภายในองค์กรนั้น ซึ่งการทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องอาศัย ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความสามารถต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการฝึกอบรม หากความรู้เกี่ยวกับการ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งกรณีที่ถูกกฎหมายไม่ได้กำหนดถึงหลักการการสนับสนุนในด้านงบประมาณ หรือค่าตอบแทน สิ่งที่ต้องจับต้องไม่ได้ทางกายภาพหรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการทำ หน้าที่ในการเป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่สูงสุดได้

ปัญหาประการที่สามเป็นปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งในปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 41 วรรคหก กำหนด หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กล่าวคือ คณะกรรมการอาจประกาศกำหนด คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้โดยคำนึงถึงความรู้หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพียงเท่านั้น แต่ไม่มีการกำหนดถึงรายละเอียดอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความ เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือในด้านเทคโนโลยี และกฎหมายการคุ้มครองข้อมูล ส่วนทั้งในและต่างประเทศ หรือมีทักษะในการบริหาร จัดการเกี่ยวกับความเสี่ยงที่จะเกิดแก่ข้อมูลส่วน บุคคล มีความเข้าใจในสภาพของการดำเนินธุรกิจ วัฒนธรรมภายในองค์กร หรือต้องมีทักษะในการติดต่อ สื่อสาร ประสานงานกับภาครัฐและเอกชน หรือถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วน บุคคลให้แก่บุคคลอื่น ๆ ได้ และที่สำคัญต้องไม่มีความเสี่ยงต่อการเกิดขัดแย้งผลประโยชน์ทับซ้อนด้วย (Conflict of interest) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคุณสมบัติที่เหมาะสม เพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นเจ้าหน้าที่ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้มีประสิทธิภาพ ลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับ กฎหมายนี้ได้

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ทางผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

1.1 ปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่ในการรักษาความลับของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ศึกษาขอ เสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม กล่าวคือ ซึ่งเดิมนั้น มาตรา 42 อนุมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูล ส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(4) รักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลอื่นใดซึ่งเป็นความลับที่ตนล่วงรู้หรือได้มา เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ทางผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม โดยแก้เป็นว่า (4) รักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลอื่นใดซึ่งเป็นความลับที่ตนล่วงรู้หรือได้มาเนื่องจากการ ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้”

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่การประเมินความเสี่ยงผลกระทบของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้บัญญัติเพิ่มเติมอนุมาตรา 5 ของมาตรา 42 โดยเป็นว่า “(5) ประเมินความเสี่ยงผลกระทบก่อนการประมวลผล โดยร่วมกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล เมื่อรูปแบบของการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้นใช้เทคโนโลยีใหม่ และเมื่อพิจารณาโดยละเอียดร่วมกับ ลักษณะ ขอบเขต บริบทและวัตถุประสงค์ของการประมวลผลแล้วมีแนวโน้มที่จะเกิดความเสี่ยงสูง อันจะส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลธรรมดา รวมทั้งให้คำแนะนำและคำปรึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความเสี่ยงผลกระทบนั้น”

2. ปัญหาเกี่ยวกับการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะให้เพิ่มเติม ซึ่งเดิมนั้น มาตรา 42 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 บัญญัติว่า “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยจัดหาเครื่องมือหรืออุปกรณ์อย่างเพียงพอ รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยผู้ศึกษาเห็นควรให้เพิ่มเติม เป็นว่า ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ งบประมาณ หรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น และเพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่นั้น รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการปฏิบัติหน้าที่”

3. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ศึกษาขอเสนอแนะให้ตัดวรรคหกของมาตรา 41 ออก ซึ่งเดิมนั้น มาตรา 41 วรรคหก แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติว่า “คณะกรรมการอาจประกาศกำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้โดยคำนึงถึงความรู้หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้ตัดวรรคหกของมาตรา 41 ออก และเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 41/1 ดังนี้

มาตรา 41/1 “การกำหนดคุณสมบัติทั่วไปของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- (1) มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ในด้านเทคโนโลยี และกฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนทั้งในและต่างประเทศ
- (2) มีทักษะในการบริหาร จัดการความเสี่ยงที่จะเกิดแก่ข้อมูลส่วนบุคคลและมีความเข้าใจในธุรกิจ และวัฒนธรรมภายในองค์กร
- (3) มีทักษะในการติดต่อ สื่อสาร ประสานงานหรือถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

(4) มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุภารกิจตามที่ได้รับมอบหมายได้

(5) ไม่เป็นบุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดผลประโยชน์ทับซ้อน

ทั้งนี้ คณะกรรมการอาจประกาศกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้”

เอกสารอ้างอิง

กุลพล พลวัน. พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. คำอธิบายหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2565.

นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ. “สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล กับ มาตรการคุ้มครองตาม ร่างพ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.” วารสารนิติศาสตร์ 43, 4 (ธันวาคม 2557): 740.

ปรีดา โชติมานนท์. “ฐานอันชอบด้วยกฎหมายในการเก็บรวบรวม ใช้และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล.”

วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์ 10, 2 (กรกฎาคม 2564): 108.